

วัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานสู่การสร้างสรรคการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย

Appling Courtship Culture in Esan Wall Paintings to the Contemporary Art Performance

คำสำคัญ: วัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสี,สุปแต้มอีสาน,นาฏศิลป์ร่วมสมัย

ปริยาภรณ์ พันธ์¹, บุรินทร์ เปล่งดีสกุล²

บทนำ

วัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานและการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัย ชุด “สุปฟ้อนตอนเกี้ยว” เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นการบูรณาการในการศึกษา โดยได้รับแรงบันดาลใจ มาจากภาพวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานที่เป็นหลักฐานสำคัญ ในการบันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริงในอดีตของหนุ่มสาวชาวอีสาน ซึ่งในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิต ผู้คนเริ่มหากหายจากวัฒนธรรมเหล่านี้ จึงทำให้วัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีเลือนหายไป ทั้งนี้มีแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงชุดให้เป็นผลงานนาฏศิลป์ประดิษฐ์ โดยถ่ายทอดผ่านการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานและสร้างสรรค์กระบวนการทำในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย ได้แก่ บทร้อง ดนตรี การแต่งกายและกระบวนการทำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มภาคอีสาน
2. เพื่อสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัยจากวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานสู่การสร้างสรรคการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ผู้วิจัยได้ผลการวิจัยดังนี้

วัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานวัดสระบัวแก้ว วัดยางทวงวราราม วัดโพธารามและวัดป่าเลไลยก์ มีหลักฐานทางวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีที่ปรากฏในสุปแต้ม จำนวน 6 กลุ่ม ดังนี้

1) ประเพณีการลงข่วงเข็ญฝ้าย

ประเพณีการลงข่วงเข็ญฝ้ายเป็นการที่หญิงสาวจะพิสูจน์ตนเองด้วยการเป็นแม่บ้านแม่เรือนโดยมีอาชีพติดตัวไว้ให้ฝ่ายชายเห็น ชายหนุ่มก็จะแสดงความสามารถพิเศษของตนด้วยการเป่าแคน หนุ่มสาวได้ประชันภูมิปัญญาพิสูจน์ความชาญฉลาดมีการจ่ายผญาแลกเปลี่ยนเรื่องราวในชีวิตถือเป็นการเกี้ยวพาราสีที่อยู่ในสายตาของพ่อแม่และชาวบ้านในชุมชนมีหลักฐานที่ปรากฏพบในผนังสิมด้านนอกทิศเหนือ วัดโพธาราม จังหวัดมหาสารคาม

2) ประเพณีลงครกกระเดื่องตำข้าว

3) ประเพณีลงแบกตำข้าว

ประเพณีลงครกกระเดื่องตำข้าว จากการศึกษาประเพณีการลงครกกระเดื่องตำข้าวในสุปแต้มพบว่า ประเพณีลงครกกระเดื่องตำข้าว เป็นการสร้างความสามัคคีโดยชายหนุ่มและหญิงสาวจะตำข้าวร่วมกันสร้างความสนิทสนมและมิตรภาพแลกเปลี่ยนพูดคุยถามไถ่ความสุขทุกข์ซึ่งกันและกัน ซึ่งชายหนุ่มจะแอบแฝงการเกี้ยวพาราสีที่จะอยู่ภายใต้การดูแลของผู้หลักผู้ใหญ่ มีหลักฐานที่ปรากฏพบในผนังสิมด้านนอกทิศเหนือ วัดโพธาราม จังหวัดมหาสารคาม

เครื่องมือ จิตรกรรมนาฏศิลป์ (2534). การฟ้อนรำของชาวไทยเขมรในอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. (2542). องค์ประกอบศิลป์ 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เพ็ญฟ้าพรินติ้ง. โฉมพิ ศรีสแสนยงค์. (2555). สุนทรียะทางนาฏศิลป์และการแสดง. พิมพ์ครั้งที่ 4. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สมิตร์ เทพวงษ์. (2541). นาฏศิลป์ไทย : นาฏศิลป์สำหรับครูประถม. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์. สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). หลักการและทฤษฎีนาฏศิลป์ปริทัศน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อมรา กล้าเจริญ. (2542). สุนทรียนาฏศิลป์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.

เอกสารอ้างอิง

4) ประเพณีการตักน้ำบ่อ

ประเพณีการตักน้ำบ่อ จากการศึกษาประเพณีการตักน้ำบ่อในสุปแต้มพบว่าประเพณีการตักน้ำบ่อ เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดี ความสามัคคีและความมีน้ำใจ โดยชายหนุ่มและหญิงสาวจะช่วยกันตักน้ำ สร้างความสนิทสนมและมิตรภาพที่ดีต่อกัน แลกเปลี่ยนพูดคุย ถามไถ่ความสุขทุกข์ซึ่งกันและกัน ซึ่งชายหนุ่มจะพิสูจน์ความแข็งแรง ขยัน อดทนและสามารถดูแลหญิงสาวได้ มีหลักฐานที่ปรากฏพบในผนังสิมด้านนอกทิศเหนือ วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดมหาสารคาม

ประเพณีชดสรงจากการศึกษาประเพณีการตักน้ำบ่อในสุปแต้มพบว่า ประเพณีชดสรง เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีและปลูกฝังรากฐานทางพระพุทธศาสนาโดยชายหนุ่มและหญิงสาวจะได้เข้าร่วมพิธี สร้างความสนิทสนมและมิตรภาพที่ดีต่อกัน แลกเปลี่ยนพูดคุย ถามไถ่ความสุขทุกข์ซึ่งกันและกัน ซึ่งชายหนุ่มจะแสดงความสามารถพิเศษของตนด้วยการแรวลาวเป่าแคนในระหว่างการทำกิจกรรม โดยหนุ่มสาวได้ประชันภูมิปัญญาพิสูจน์ความชาญฉลาดมีการจ่ายผญาแลกเปลี่ยนเรื่องราวในชีวิต สร้างความสนุกสนานรื่นเริง มีหลักฐานที่ปรากฏพบในผนังสิมด้านนอกทิศตะวันตก วัดป่าเลไลยก์

5) ประเพณีชดสรง

6) ประเพณีการฟ้อนรำในขบวนแห่บุญผะเหวด

ประเพณีการฟ้อนรำในขบวนแห่บุญผะเหวด จากการศึกษาประเพณีการฟ้อนรำในขบวนแห่บุญผะเหวดเป็นขบวนแห่เดี่ยวที่ปรากฏในสุปแต้มและเป็นการใช้โอกาสจากร่วมขบวนแห่บุญผะเหวดในการเล่นสาวเป่าแคน

ซึ่งทำให้ชายหนุ่มหญิงสาวสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกันด้วยการฟ้อนรำเกี้ยวกัน เป็นการแสดงความชาญฉลาดด้วยการลำจ่ายผญา ช่วยให้ผ่อนคลายและมีความสุขในการทำงานวันต่อไป ชายหนุ่มได้ระบายความเครียดออกทางปากด้วยการหยอกล้อผู้หญิงด้วยคำสองแง่สองง่าม ซึ่งทั้งสองจะเกี้ยวพาราสีกันได้โดยทั้งหมดยังอยู่ในสายตาของคนในชุมชน มีหลักฐานที่ปรากฏพบในผนังสิมวัดยางทวงวราราม วัดโพธารามและวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดมหาสารคามและวัดสระบัวแก้ว จังหวัดขอนแก่น

การสร้างสรรคผลงานด้านนาฏศิลป์ ผู้วิจัยใช้การนำเสนอในรูปแบบของนาฏศิลป์ร่วมสมัย และมีกระบวนการสร้างสรรค์งาน ดังนี้ 1.แนวคิดในการสร้างสรรค์ 2.รูปแบบการนำเสนอ 3.กระบวนการทำ 4.เครื่องแต่งกาย 5.รูปแบบแถว 6.นักแสดง 7.ดนตรีประกอบการแสดง และ 8.อุปกรณ์ประกอบการแสดง การแสดงนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการเกี้ยวพาราสีของชายหนุ่มและหญิงสาว ที่มีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีในการปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในวิถีการดำเนินชีวิตของคนอีสาน ได้สะท้อนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริง ในอดีตให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ โดยการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่ ได้ศึกษาองค์ความรู้พื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ เพื่อมาพัฒนาต่อยอดให้เกิดเป็นกระบวนการหรือองค์ความรู้ใหม่ ด้วยการบูรณาการแนวคิดการสร้างสรรคผลงานจากนักวิชาการทางด้านนาฏศิลป์ เพื่อรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลและก่อให้เกิดเป็นนาฏศิลป์ในรูปแบบร่วมสมัย

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาวรรณกรรมวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานและการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัย ชุดสุปฟ้อนตอนเกี้ยว เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นการบูรณาการในการศึกษา โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพวัฒนธรรมการเกี้ยวพาราสีในสุปแต้มอีสานที่เป็นหลักฐานสำคัญ เกิดเป็นงานนาฏศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ สอดคล้องกับ สมิตร์ เทพวงษ์ (2541) ที่ได้อธิบายมูลเหตุของการเกิดนาฏศิลป์ในชาติไทยไว้เป็นแนวทางเดียวกันนี้ และสอดคล้องกับ เครือจิต ศรีบุญนาถ (2534) ที่กล่าวว่า มนุษย์มีกสรสร้างศิลปะหรือนาฏศิลป์เพื่อความบันเทิงใจแล้วนำมาเป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนหรือเผ่าพันธุ์ของตนเอง ทั้งนี้กระบวนการการศึกษานาฏศิลป์เพื่อผลสืบเนื่องมาจากความรู้สึกรักหรืออารมณ์ของมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีสัญญะวิทยา ที่ได้อธิบายไว้ว่า สิ่งปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์ ถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวของเรา สัญลักษณ์อาจได้แก่ ภาษา รหัส สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายหรือรูป สามารถตีความหมายของวัฒนธรรมระหว่างผู้ให้และผู้รับของแต่ละบุคคล

แนวคิดการสร้างสรรคการแสดงชุด สุปฟ้อนตอนเกี้ยว ต้องการที่จะผสมผสานความเป็นนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานกับความเป็นนาฏศิลป์สากลเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในรูปแบบร่วมสมัย ตามแนวคิดนี้สามารถนำไปเทียบเคียงกับหลักการนาฏศิลป์ประดิษฐ์ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) โดยถ่ายทอดทางองค์ประกอบของการแสดง ได้แก่ บทร้อง ดนตรี การแต่งกายและกระบวนการทำ องค์ประกอบของการแสดงชุดนี้ ได้สอดคล้องกับ โฉมพิ ศรีสแสนยงค์ (2555) และสอดคล้องกับอมรา กล้าเจริญ (2542) ที่อธิบายว่า นาฏศิลป์ที่สมบูรณ์แบบนั้นจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างร่วมกัน โดยได้นำหลักการและแนวคิดการประดิษฐ์ทำร้ายของเทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2542) ที่อธิบายไว้ว่า การเคลื่อนไหวสามารถให้อารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้ดูได้โดยเฉพาะเกี่ยวกับการแสดงท่าทางการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ นำไปสู่การแสดงด้านนาฏศิลป์หรือการเต้นรำประเภทต่างๆ ซึ่งมีดนตรีเป็นส่วนประกอบ การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้เน้นที่รูปแบบ (Concept) รวมทั้งการแสดงอารมณ์ด้วยภาษาท่าทางนาฏศิลป์ หมายถึง การแสดงท่าทางซึ่งเป็นการทำท่าทางที่แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกที่สอดคล้องกับทฤษฎีสัญญะวิทยา ที่กล่าวไว้ว่า มนุษย์จัดคิดให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวตามประสบการณ์หรือองค์ความรู้ที่มีมาเกี่ยวกับตนเองเป็นสำคัญ และใช้หลักการและแนวคิดทฤษฎีทางด้านทัศนศิลป์ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) เพื่อช่วยให้เกิดรูปแบบและองค์ประกอบที่สมบูรณ์ ที่อธิบายไว้ว่า องค์ประกอบโดยรวมของนาฏศิลป์นั้น ควรจัดวางในแต่ละส่วนประกอบอย่างลงตัว การออกแบบกระบวนการทำร้ายยังได้นำหลักการทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว ที่สอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ที่กล่าวว่า การเคลื่อนไหวจะต้องมีการกำหนดรูปแบบ ลายเส้นและพลังที่ใช้ในการแสดงเพื่อให้การแสดงมีความต่อเนื่อง มีเอกภาพและมีเอกลักษณ์ทางศิลปะอย่างชัดเจน โดยการแสดงชุดสุปฟ้อนตอนเกี้ยวได้ออกแบบกระบวนการทำร้ายให้มีความหมายเรียบง่ายและระดับความซับซ้อนของท่าไปจนสูงสุด

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรม ศิลปกรรม และ การออกแบบ, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, E-mail: bbillpreya@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรม ศิลปกรรมและการออกแบบ, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, E-mail: Pburin@kku.ac.th